

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський державний аграрний університет

Кафедра обліку і оподаткування

**«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ
В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»**

**Збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-
практичної конференції**

ПОЛТАВА 2024

УДК 657

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін:
Збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції.
31 жовтня 2024 р., м. Полтава, / Полтавський державний аграрний університет.
Полтава: ПДАУ, 2024. 1511 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету: **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ** – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету: **ЛЕГА ОЛЬГА** – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ДУБІНІНА МАРИНА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету

ЗАЙЦЕВ ЮРІЙ - д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ЗОЛЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

КОБСЛЄВА ТЕТЯНА – д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

СУК ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ХОМИН ПЕТРО – д.е.н., професор, професор кафедри обліку та аудиту Тернопільського національного університету ім. Івана Пулюя

АРАНЧІЙ ДМИТРО - к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

БЕЗКРОВНИЙ ОЛЕКСАНДР – декан факультету обліку та фінансів, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ГУБАРИК ОЛЬГА - к.е.н., доцент, в.о. зав. кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ПРИЙДАК ТЕТЯНА– к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

СКИБА ГАННА - к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Навчально-наукового Інституту управління, економіки та бізнесу «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

СТАМАТ ВІКТОРІЯ - к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету;

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

© Автори, 2024

© Кафедра обліку і оподаткування, 2024

© Полтавський державний аграрний університет, 2024

БАБЕНКО ОЛЕКСАНДР, здобувач вищої освіти
 Науковий керівник – **ЄГОРОВА ОЛЕНА**, к.е.н., доцент,
 професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах постійних змін та зростаючої конкуренції на ринку, оцінка конкурентоспроможності підприємства є ключовою задачею для його ефективного функціонування та стійкого розвитку. У сучасному світі, де технології швидко змінюються, а споживчі уподобання еволюціонують, підприємствам необхідно постійно аналізувати та оцінювати свою позицію в ринковій ніші. Методи оцінювання конкурентоспроможності різноманітні та можуть охоплювати як кількісні, так і якісні підходи. Вони включають аналіз фінансових показників, дослідження ринкових тенденцій, оцінку якості продукції та послуг, а також вивчення управлінських практик. Кожен з цих аспектів відіграє важливу роль у формуванні загальної картини конкурентоспроможності підприємства, надаючи цінні відомості для ухвалення стратегічних рішень. Крім того, слід враховувати й зовнішні чинники, які можуть суттєво впливати на бізнес-середовище: зміни в економіці, технологічний прогрес, законодавчі ініціативи та соціальні тренди. Тому комплексний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства є необхідним для формування ефективних стратегій і тактик, здатних витримати виклики сучасного ринку.

Для чіткого розуміння об'єкту аналізу потрібно дати визначення поняттю «конкурентоспроможність підприємства». Під конкурентоспроможністю підприємства розуміють рівень його компетенції щодо інших підприємств конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу, що виражено в таких результативних показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність та інше [1]. Конкурентоспроможність підприємства – це комплексна характеристика суб'єкта підприємницької діяльності, що дозволяє йому отримувати переваги у розвитку по відношенню до інших підприємств та забезпечувати збільшення статків його власників [3]. Проаналізувавши наведені вище визначення, а також думки багатьох інших науковців щодо поняття «конкурентоспроможність підприємства», визначаємо, що конкурентоспроможність підприємства – це здатність ефективно функціонувати та досягати успіху на ринку шляхом забезпечення високої якості продукції або послуг, оптимізації витрат, інноваційності та адаптації до змінюваних умов.

Оцінювання конкурентоспроможності підприємства – це визначення її рівня, що дає певну відносну характеристику здатності підприємства конкурувати на певному ринку.

Для того щоб ухвалювати ефективні стратегічні рішення, підприємствам

необхідно оцінювати свою конкурентоспроможність, використовуючи різні методи й інструменти. Методики оцінки конкурентоспроможності варіюють від відносно простих, застосовуваних в умовах недостатнього фінансування та обмеженості інформації, до складних, які потребують великих витрат і високого професіоналізму фахівців, що займаються відповідними дослідженнями [5]. Всі вони різняться між собою низкою характеристик та цілями, задля яких використовуються. Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності бере за основу багато ознак: за способом оцінювання, за формою представлення результатів, за показниками та змінними, що характеризують під час аналізу, за ступенем охоплення аспектів функціонування підприємства та за рівнем ухвалення рішення. В свою чергу далі класифікація ще розширюється, бо кожна ознака включає низку груп методів (таблиця 1).

Таблиця 1 - Характеристика основних методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства [1, 2, 3, 4]

Методи	Зміст	Інструментарій
Кількісні	Пов'язані здебільшого з розрахунком відносних величин (індексів, коефіцієнтів), що визначають рівень ключових показників за окремими аспектами конкурентоспроможності.	Диференційований метод, інтегральний метод, метод різниць, метод балів, метод використання таксономічного показника.
Якісні	Ґрунтуються на досвіді, знаннях, інтуїції, компетенціях суб'єктів діагностики тощо.	Методи експертних оцінок; теорія конкурентоспроможних переваг М. Портера; модель аналізу Мак-Кінсі 7S; методика Градова щодо детермінантів «національного ромба».
Критеріальні	Використовують кореляційно-регресійної моделі для оцінювання критерію ринкових можливостей.	Теорія конкурентоспроможних переваг М. Портера; аналіз конкурентоспроможності фірм Ж.-Ж. Ламбена; SPACE-аналіз, GAP-аналіз, LOTS-аналіз, PIMS-аналіз; модель аналізу Мак-Кінсі 7S; методика Градова щодо детермінантів «національного ромба»; інтегральний метод; таксономічний метод.
Експертні	Ґрунтуються на порівняльній оцінці, яка відображає рівень сукупності показників оцінювання можливостей суб'єкта господарювання.	СТЕР-аналіз; SWOT-аналіз; аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555; метод американської асоціації управління; метод порівнянь; метод рангів.
Матричні	Передбачають діагностику конкурентної позиції підприємства, зазвичай його позиціонування залежно від певних критеріїв (наприклад,	Теорія конкурентоспроможних переваг М. Портера; аналіз конкурентоспроможності фірм Ж.-Ж. Ламбена; SWOT-аналіз; модель аналізу Мак-Кінсі 7S.

Методи	Зміст	Інструментарій
	частки ринку, темпів зростання ринку, рентабельності продукції, стадії життєвого циклу тощо).	
Індикаторні	Ґрунтуються на побудові певної системи індикаторів (сукупність параметрів), яка дасть змогу здійснити оцінювання конкурентоспроможності з різних боків об'єкта дослідження загалом .	СТЕР-аналіз, SPACE-аналіз, GAP-аналіз, LOTS-аналіз, PIMS-аналіз; аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555; формалізований метод Іванова; методика Ансоффа щодо КСФ; методика Градова щодо детермінантів «національного ромба»; метод американської асоціації управління; метод порівнянь; метод рангів; метод інтегрального критерію; метод таксономічного показника.
Графічні	Передбачають побудову багатокутника (многокутника) конкурентоспроможності підприємства, згідно з яким обирається перелік істотних параметрів, які переводяться у єдину розмірну шкалу, на підставі чого наочно демонструються переваги або відставання підприємства.	Теорія конкурентних переваг М. Портера; аналіз конкурентоспроможності фірм Ж.-Ж. Ламбена; SWOT-аналіз; модель аналізу Мак-Кінсі; метод вивчення профілю об'єкта.
Математичні	Оцінюють конкурентоспроможність за допомогою факторних моделей, що базуються на обчисленні інтегральних показників.	Аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555; формалізований метод Іванова; методика Ансоффа щодо КСФ; методика Градова щодо детермінантів національного ромба»; метод американської асоціації управління.

Охопити усі методи дуже складно, проте зупинимось на основних, які частіше всього використовуються.

SWOT-аналіз є одним з найбільш популярних методів, що дозволяє провести всебічну оцінку як внутрішнього середовища підприємства, так і зовнішніх умов. Цей підхід базується на визначенні чотирьох ключових компонентів: Strengths (Сильні сторони), Weaknesses (Слабкі сторони), Opportunities (Можливості), Threats (Загрози). SWOT-аналіз дозволяє не тільки провести ретельний огляд поточного стану підприємства, але й виявити, які можливості варто використати для розвитку та які ризики мінімізувати. Слід зазначити, що SWOT-аналіз входить до групи якісних методів, тут потрібно згадати ще й евристичний метод і метод експертних оцінок, якими також часто користуються дослідники.

Бенчмаркінг дозволяє підприємствам оцінити свої показники у порівнянні з основними конкурентами на ринку. В цьому випадку аналізу підлягають як

фінансові показники (доходи, прибутки, частка ринку), так і інші аспекти, як-от інноваційність продуктів, якість обслуговування, управлінські процеси. Основна мета – знайти слабкі місця у порівнянні з конкурентами та знайти шляхи для їх усунення. Порівняльний аналіз часто використовується компаніями для визначення галузевих стандартів і намагається вивести підприємство на новий рівень. Наприклад, якщо компанія бачить, що її основний конкурент використовує новітні технології для покращення продуктивності, це може стати стимулом для власних інновацій.

Модель п'яти сил Портера є універсальним інструментом для оцінки конкуренції в галузі. Вона допомагає визначити, які сили впливають на ринок і як підприємство може на них реагувати. П'ять основних чинників включають:

1. Загроза появи нових конкурентів.
2. Загроза появи товарів-замінників.
3. Сила постачальників.
4. Сила покупців.
5. Інтенсивність конкурентної боротьби.

Цей аналіз надає підприємству чітке розуміння зовнішніх загроз і дозволяє сформулювати стратегії для їхнього пом'якшення. Наприклад, якщо постачальники мають сильну позицію і можуть підвищувати ціни, підприємство може розглянути варіанти диверсифікації своїх постачальників або пошуку альтернативних ресурсів.

Метод аналізу цінності передбачає вивчення того, наскільки продукт або послуга підприємства приносить користь споживачам порівняно з конкурентами. Оцінка додається через призму унікальних переваг, які отримують споживачі, таких як краща якість, інноваційність або зручність. Цей підхід дозволяє підприємству зосередитися на тих аспектах, що найбільше цінуються клієнтами, і використовувати їх як основні конкурентні переваги.

Використання ключових показників ефективності (Key Performance Indicators або KPI) дозволяє підприємству стежити за досягненням своїх стратегічних цілей. Це може включати фінансові, операційні та маркетингові показники, які мають вирішальне значення для конкурентоспроможності. Постійний моніторинг KPI допомагає вчасно реагувати на негативні тенденції та швидко адаптувати бізнес до нових викликів. Наприклад, якщо обсяги продажів падають, аналіз KPI допоможе визначити, чи це пов'язано з проблемами якості продукції, зниженням попиту чи агресивними діями конкурентів.

Оцінювання конкурентоспроможності підприємства потребує системного підходу та застосування різних методів, їх комбінації, щоб отримати повну картину стану справ. Використання SWOT-аналізу, порівняльного аналізу, фінансових показників, моделі п'яти сил Портера та інших підходів дозволяє підприємствам не лише оцінювати поточну ситуацію, але й прогнозувати майбутні зміни та розробляти ефективні стратегії розвитку.

Важливо пам'ятати, що не існує якоїсь універсальної методології у цьому питанні, яка підійшла б абсолютно кожному підприємству, бо унікальність

кожної компанії, вплив внутрішніх чи зовнішніх чинників не дають можливості створити таку. Тільки застосування і випробування цих методів на практиці дасть змогу краще зрозуміти, як певному підприємству можна зміцнити свої позиції на ринку і забезпечити довгостроковий успіх.

Список використаних джерел:

1. Дашко І. М. Дослідження основних методів оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С.108–110. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.5.108.
2. Пахуча Е. В., Бабика В. О. Методичні засади оцінки конкурентоспроможності підприємства як критерію стійкості бізнесу. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.63>
3. Савченко С. М. Методологічні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/54.pdf.
4. Савченко С. М. Критичний аналіз наявного методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 79–84. DOI: [10.32702/2306-6806.2020.7.79](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.7.79).
5. Суханова А. Методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*, 2021 (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-62>.

Концептуальний базис формування механізмів забезпечення міграційної безпеки в системі соціально-економічної резильєнтності.....	318
Палій Микола. Науковий керівник – Канцедал Наталія	
Економічні переваги удосконалення інституційного середовища в аграрному секторі.....	322
Петрікін Віктор. Науковий керівник - Козирєва Олена	
Теоретичні аспекти складових соціальної відповідальності підприємства...	325
Попова Ірина	
Діджиталізація та її вплив на розвиток країни.....	327
Проценко Марина. Науковий керівник - Богацька Наталія	
Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану....	329
Соколюк Ігор. Науковий керівник - Нестерчук Юлія	
Розвиток соціально відповідального аграрного бізнесу в сучасних умовах..	331
Соколюк Катерина	
Ринок сокової продукції України в умовах нестабільності: SWOT-аналіз	334
Стан Катерина. Науковий керівник - Богацька Наталія	
Сутність та необхідність складання карти емпатії клієнта в соціальному підприємстві.....	337
Станіславчук Ангеліна. Науковий керівник - Богацька Наталія	
Особливості діяльності соціального підприємства в умовах економічної кризи	340
Стець Ангеліна. Науковий керівник - Кулинич Роман	
Використання статистичних методів аналізу в соціальних дослідженнях....	343
Ступницька Софія. Науковий керівник - Юрчик Галина	
Заробітна плата в Україні в умовах сучасних викликів.....	346
Червінська Любов, Червінська Тетяна	
Проблеми використання кадрового потенціалу в умовах війни	349
Шарагова Ольга. Науковий керівник - Богацька Наталія	
Міжнародний досвід соціального підприємництва.....	352
Ярощук Віталіна. Науковий керівник - Бурбела Алла	
Фінансування соціального захисту населення України в умовах війни.....	355
3. ОБЛІК, АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	
Авельцева Валерія. Науковий керівник - Мошковська Олена	
Особливості облікової системи у Португалії.....	359
Бабенко Олександр. Науковий керівник - Єгорова Олена	
Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства.....	362
Бабич Дарія. Науковий керівник - Усатенко Ольга	
Організація і методика обліку і аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості	367
Безверхий Костянтин, Коваленко Єлизавета	
Генезис аудиторського консалтингу в світі.....	370

